

Jak se mluví mezi živly

Akademie věd
České republiky

věda 30

kolem
nás

pro všední
den

K významným činnostem **Ústavu pro jazyk český AV ČR (ÚJČ)** patří již od jeho vzniku nejen studium teoretických otázek normy a kodifikace, ale i jazykové poradenství, vzdělávání, výchova a praktická péče o jazykovou kulturu. Široké veřejnosti je svou poradenskou činností nejznámější **oddělení jazykové kultury**. Hlavní náplní práce tohoto oddělení je zkoumání otázek teorie a praxe jazykové kultury; nejvíce oceňovaným výsledkem je *Internetová jazyková příručka (příručka.ujc.cas.cz)*, která vyšla i tiskem jako *Akademická příručka českého jazyka*. Základní a aplikovaný výzkum se zde vzájemně doplňují: jazykové poradenství je bohatým zdrojem informací o fungování jazyka a o aktuálních vyjadřovacích potřebách uživatelů českého jazyka, tyto informace jsou východiskem pro teoretické studium v oblasti jazykové kultury, jehož výsledky jsou pak přenášeny zpět do poradenské praxe.

Základním úkolem **onomastického oddělení**, které se zabývá výzkumem vlastních jmen, je vytvoření přehledu a výkladu pomístních jmen v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. Pomístní jména (na rozdíl od jmen místních, tj. jmen měst a vesnic) jsou jména kopců a údolí, řek a potoků, polí a luk a dalších krajinných útvarů. Výsledky zpracování rozsáhlého základního materiálu, sesbíraného v druhé polovině 20. století, jsou představovány ve dvou slovnících, a to jednak v sešitové podobě *Slovníku pomístních jmen v Čechách*, dnes prezentované na internetu (*spjc.ujc.cas.cz*), jednak v elektronickém *Slovníku pomístních jmen na Moravě a ve Slezsku* (*spjms.ujc.cas.cz*). Pozornost je věnována i výzkumu jmen osob. Kromě toho má ústav pravomoc vystavovat znalecké posudky v oboru ověřování podob jmen a příjmení z hlediska zákonných ustanovení usměrňujících zápis jmen do osobních dokladů.

Výzkum v oblasti **dialektologie** se systematicky zabývá nespisovnými útvary českého národního jazyka. Vedle problematiky tradičních dialektů se zkoumá také každodenní běžná mluva, a to i v oblastech s různou mírou migrace obyvatelstva, tj. ve městech a v pohraničí. Nejvýznačnějším výsledkem této práce je šestidílný *Český jazykový atlas*, jenž je nyní převáděn rovněž do elektronické podoby (*cja.ujc.cas.cz*). Současný výzkum se soustřeďuje na lexikální zásobu nářečí v Čechách, na Moravě a ve Slezsku v propriální i apelativní sféře. Cílem práce je vytvořit celonárodní nářeční slovník. Dialektologové se také účastní prací na mezinárodních úkolech *Evropský jazykový atlas* a *Slovanský jazykový atlas*.

Etymologická práce ústavu je zaměřena na všestranný historickosrovnávací výzkum slovanského lexika od nejstarších období po rozpadu indoevropského jazykového společenství přes fázi formování jednotlivých slovanských jazyků až po jejich současný stav; zvláštní důraz je přitom kladen na staroslověňštinu a češtinu. Hlavním úkolem je příprava *Etymologického slovníku jazyka staroslověnského*, zatím jediného slovníku na světě, který vysvětluje původ slovní zásoby tohoto nejstaršího slovanského spisovného jazyka.

Výzkum české gramatiky je soustředěn na zkoumání a popis tvarosloví a syntaxe. Empirickým podkladem práce jsou elektronické soubory reálných textů, tzv. jazykové korpusy, z nichž je čerpán materiál pro vytvářené databáze gramatických jevů. Dlouhodobým cílem práce je vytvoření *Velké akademické gramatiky spisovné češtiny*.

Úvod

Není živel jako živel. Ale každý z nich může být pro společnost nebezpečný. Ať už jsou to ničivé živly přírodní, nebo nepřátelské živly pokrokové, vykořisťovatelské, neodpovědné, nekalé, zpátečnické, podvrtné a rozkladné. Jaká je současná mluva žvlů, jimž se říká *muklové* a *muklice* či *muklyně*?

Eufemisticky se jim říká „lidé na okraji společnosti“. Označovat je jako „společenská spodina“ by však bylo zavádějící, protože někteří z nich jsou poměrně inteligentní a socializovaní. Věžňové, kriminálníci, *muklové*, *štráfové* a *basmani* jsou zkrátka ti, co *kroutí basu*, *bešeli za katrem*, *sedí v lochu*, *v krimu*, *v chládku*, *v bání* či *v lapáku*, protože *vyfásli nášup*, *bařoh*, *ranec*, *flastr*, *paletu*, *pálku*, *palbu*, *raketu*, *nálož* neboli trest. Výkon trestu odnětí svobody je tím, co je v daném místě a čase i zařadilo do stejné sociální skupiny.

Co je argot?

Argot bývá obvykle definován jako mluva podsvětí (*galerky*), mluva vyřazených společenských vrstev, která je jiným nesrozumitelná. Stejně jako všechny druhy slangů a hantýrek také argot vzniká jako projev spojený s určitým (většinou výlučným) prostředím nebo s lidskou činností – nezřídka právě proto, aby se zamezilo obecnější srozumitelnosti. Nositelé argotu se nesnaží vyčnívat ve svém prostředí, ale kladou si za cíl izolovat své prostředí od vnějšího. Argot se váže k určité sociální skupině, a proto se řadí mezi sociolekty, společenská „nářečí“. Mluvě deklasovaných společenských žvlů se také říká *zlodějská hantýrka* (z něm. *hantieren* – obcházet po domech se zbožím). Argot však nepatří jen zlodějům a kriminálním žvlům. Argot se vyvinul z mluvy světských. Světští byli lidé bez stálého domova, žijící kočovným způsobem života a „znající svět“, potulní žebrači, komedianti, kolotočáři, cirkusáci, věštkyně, loutkáři, tuláci, pobudové, trhovci, kramáři, kuplíři a prostitutky, falešní hráči, rasové, koňští handlíři, brusiči nožů a nůžek, deštníkáři, dráteníci, kováři a kotláři, ale i studenti putující od univerzity k univerzitě a bývalí vojáci.

Poloha našeho státu byla pro šíření argotu a rozvíjení jeho pestrosti ideální. Českou kotlinu v historii mnohokrát křížovala vojska, což s sebou přinášelo dezerci, loupeže, potulku a žebrotu. Na cestách za vsí a v šatlavách se potkávali lidé mluvící německy, francouzsky, polsky, maďarsky a zvláště romskými dialekty a jidiš. Český argot se vyvíjel v těsném kontaktu s německým argotem (nazývá se *rotwelsch* – „žebračká latina“), v němž měla asi polovina slov původ v jidiš a čtvrtina v romštině. Brněnská hantýrka (*hantec*, *plotna*) byla v těsném kontaktu s argotem vídeňským.

Kromě přejímání slov z různých jazyků vznikal argot komolením cizích slov, přenášením významů slov, přidáváním přípon ke slovům z obecné slovní zásoby, krácením, fonetickým přiblížením k jiným slovům a tvorbou nových tvarů a neologismů. Uplatňuje se hojně expresivita, pro nositele argotu však tato slova mohou mít i zcela neutrální význam, např. *křapíček*, *kmoťříček* (muž, chlapec), *chrapoun* (lakomec), *jamborka* (žena, dívka), *klabajzna* (hezka žena, dívka; ústa), *elpíčko* (loupežné přepadení), *bahno* (pivo). V záhadném prostředí argotu jsou neustále přenášena sdělení, která jsou v příslušné sociální skupině formulována s naprosto

(foto Petr Topič, MAFRA)

Argotem utajované je neustále odtajňováno a odhalováno. Některé výrazy z argotu se mísí s obecnou češtinou a slangem, pronikají do literární češtiny, např. *amina* (amnestie), *anton* (uzavřený policejní vůz), *bachař* (vězeňský dozorce), *bašta* (jídlo), *beran* (razítko), *bonzák*, *práškač* (donašeč, uduvač), *bráchanec* (bratranec), *brynda*, *šlamastyka* (nesnáze), *búr* (pětikoruna), *buzerant*, *buzík*, *buzna*, *bukvice*, *teplej*, *teplouš* (homosexuál), *čokl* (pes, z rom. *džukel*), *čórka* (krádež), *fizl*, *chlupatej*, *čert*, v mn. č. *benga*, *špenáti*, *švestky* (policista), *flákota* (maso), *gauner* (zločinec), *chmaták*, *kapsář* (zloděj), *kāča* (pokladna, kasa, trezor), *kasr*, *kesr* (aerosolový rozstříkovač), *kérka* (tetování), *klepeta*, *náramky*, *želízka* (pouta, okovy), *kvér* (puška), *lážo*, *lážoplážo*, *havaj*, *amerika* (pohoda), *nádobíčko* (kasařovy nástroje, též nástroje pro aplikaci drogy), *očko*, *šmírák* (pozorovatel, voyer, špeh), *pakárna* (blázinec), *pasák* (kuplíř), *pasták* (polepšovna), *pešek*, *pendrek* (obušek), *prachy* (peníze), *prkenice* (peněženka), *rachota* (práce), *ségra* (sestra), *brácha* (bratr), *skorápky* (druh hazardní hry), *somrák*, *santusák* (vagabund), *stříkačka* (pistole), *šizuněk* (podvodník), *šlapka* (prostitutka), *šmė*, *šmėčko*, *fligna*, *tunel* (podvod), *šťára* (prohledávání), *čmajznout*, *seknout*, *šlohnout*, *štípnout* (ukrást), *fikslovat* (podvádět), *hákovat* (pracovat, srov. *hokna* – práce), *helfnout* (pomoci), *koumat* (přemýšlet), *kropit*, *stříkat*, *šplíchat* (střílet), *odprásknout* (zastřelit), *odprejskout* (odejít), *oxidovat* (otravovat), *prásknout* (udat), *rohovat* (bít, mlátit někoho), *lakovat* (lhát, balamutit), *střelít* (prodat), *šábnout se* (rozdělit se), *šmírovat* (špehovat), *štengrovat* (provokovat), *vybílit* (vykrást), *vyblít* (prozradit, vyžvanit), *zazdit* (zapřít), *zhaftnout* (zatknout), *zpívat* (mluvit při výslechu); *hodit si mašli*, *kravatu*, *provaz* (oběsit se), *kápnout božskou* (říci pravdu), *vědět/mít kulový* (nic nevědět/nemít, z rom. *khulo*, tj. hovno), *vypálit rybník* (přelstít někoho), *vzít draka*, *zdrhat* (utéci).

přesným významem, ale pro nezasvěcené jsou alespoň zpočátku zcela nesrozumitelná. Děje se tak především na úrovni lexikální, tedy v oblasti slovní zásoby a frazeologie. V oblasti tvarosloví a skladby je základem mluvená čeština.

Ze světštiny do vězeňského argotu

Vznik vězeňského argotu (někdy je též nazýván kriminální slang) je podmíněn omezením osobní svobody a teritoria. Argot, jímž se dorozumívá většina vězňů a lidí dostávajících se do konfliktu se zákonem, převzal asi 70 % světšského argotu. Světšský argot má značnou část slovní zásoby (cca 35 %) převzatou z romštiny, neboť charakter života světšských a Romů byl podobný, ale světština vždy nebyla nutným prostředníkem přejímek z romštiny. V průběhu 19. století se světští a Romové postupně stěhovali do rostoucích průmyslových měst. Ve velkoměstě se pak mísila mluva světšských, „společenské spodiny“, bohémy, studentů i dělníků a vytvářela se mluva podsvětí (*galerky*). Např. mluva dolní vrstvy pařížské byla prosáklá argotem již od počátku 19. století a jako k „módě z velkoměsta“ k ní vzhlížel i venkov. Pro zajímavost dodejme, že v Paříži se soudilo, že Romové přišli do západní Evropy původně z Čech, a proto se jim říkalo *bohème* (z tohoto pojmenování pak vzniklo slovo *bohém* jako označení volně a neuspořádaně žijícího člověka, zvláště umělce).

V souvislosti s industrializací a stěhováním Romů do měst se v argotu zvyšoval počet romismů. Slova romského původu se kvůli migraci Romů postupně objevovala ve všech evropských jazycích, a to zvláště od druhé poloviny 19. století, kdy se po zrušení nevolnictví na území dnešního Rumunska přesunulo do střední a západní Evropy mnoho olašských Romů. I když si až do roku 1945 udržuje zásadní vliv na oblast českého argotu němčina, zastoupení výrazů z romštiny dodnes významně narůstá.

Například metaforické pojmenování peněz slovem *prachy* souvisí s německým *Staub*, které označuje prach a zároveň i drobné peníze. V českém argotu je doložen výskyt slova *prach* ve druhém významu ve smolné knize mladoboleslavské z roku 1597. Smolné knihy z 16. století, do nichž byla zaznamenávána vyznání zločinců při mučení, lze považovat i za počátek dokumentace argotu. V Puchmajerově knížce *Romani Čib* z roku 1821, která kromě romštiny obsahovala i slovníček tehdejšího argotu, je vedle slova *prachy* doložen i výraz *lovej* (bohatý). Slovo *prachy* pak přešlo do obecné češtiny a v argotu se rozšířil romský výraz *love* (z romského *o lovo* – mince). Pro označení peněz existují v argotu i výrazy *lováky*, *lováče*, *lovy*, *bubny*, *buky*, *dingl*, *dukáty*, *floky*, *granty*, *groše*, *háky*, *hotový*, *chechtáky*, *keš*, *krupica*, *lupení*, *many*, *mergle*, *plechy*, *prádlo*, *šajny*, *škvára*, *šrouby*, *vata*, *živí* a mnoho dalších.

Ve věznicích docházelo často také k míšení dialektů, protože dříve byli vězni často umisťováni co nejdále od domova. Stejně tak tomu bylo i při výkonu základní vojenské služby. Ostatně právě s vojenským slangem má vězeňská mluva mnoho slov společných, např. *apelák*, *apelplac*, *buzerplac* (prostor pro nástupy), *bagančata* (vojenské a vězeňské boty), *banán* (žluté pyžamo), *bidlo* (horní patro palandy), *civil* (život mimo vojnu a vězení), *dvoják* (palanda o dvou postelích), *komínek* (způsob srovnání dek, oblečení), *lágr* (tábor), *myš*, *mlíčňák* (nováček), *rajóny* (úklid), *regál*

(foto Petr Topič, MAFRA)

(spodní patro palandy), *špačkárna* (strážní věž u tábora), *šúrovat* (mýt podlahu), *tvrdý / naturdo*, *ostrý / naostro* (kázeňský trest uzavřením do izolace), *zaražený prdy* (zákaz výhod, např. vycházek, nákupu, balíčků).

Ve vězeňské komunitě

„Vod devadesátýho roku to není basa, všichni starý muklové na to nadávají, že to ty mladý dokurvili... Teď, jak nastoupila ta nová generace, voni to matlaj všechno dohromady. Jak voni mluvěj ty světský tam u těch kolotočů a cikánština do toho. Voni z toho událi takovej paskvil, splichtili to všechno dohromady... To je samý – Haló, křapíčku, kam tachtíš?“ „Co to znamená?“ „Kam deš, vole? Kam deš, kamaráde? Já nevím, někoho by křapíček třeba i urazil. To je jako Cikáni maj' more jako chlape.“

Citované výroky pocházejí z rozhovorů s vězni zveřejněných ve studii J. Hály a P. Soudkové. Jak mluví čeští vězni, která vyšla jako příloha časopisu *České vězeňství* č. 4/2002. Autoři značně zpochybňují tvrzení, že by vězeňský argot v dnešní době primárně sloužil jako tajná řeč. Argot používaný delší dobu v určité sociální vrstvě přestává preferovat svou utajovací funkci a vzrůstá u něj funkce komunikační. Na rozdíl od původně tajného jazyka kriminálních, jako je například ruská feňa, je to dnes spíše slang spodiny a kriminálních živlů.

Přijetí a užívání argotu (a celého „vězeňského kódu“) je pro vězně důležitým krokem v procesu prizonizace, tedy přeměny svobodného člověka ve vězně, zvláště v případech dlouhých a opakovaných trestů. Nemusí to být jen pasivní přizpůsobení se vězeňskému prostředí, ale i aktivní snaha vězně vyjádřit solidaritu a dát svému okolí zřetelně najevo, že je plnohodnotným členem vězeňské komunity. Zvláště u vězňů nováčků je charakteristická snaha o co nejrychlejší jazykové začlenění a ovládnutí argotu. Nový vězeň je zpočátku plný obav a zmatku jako uprchlík na cestě do země, jejíž kulturu, jazyk, zvyky a zákony nezná. Na rozdíl od přistěhovalce však nemá možnost volby kde a s kým žít. Ve vlastním zájmu o hladké přežití se bude snažit o sounáležitost a splynutí s prostředím (a to je navíc v každé věznici trochu jiné). Mnoho vězňů přichází se znalostí argotu již z civilu, neboť se pohybovali v prostředí, kde se používal, mohli se s ním setkat třeba i v rodině, protože „řemeslo“ se předává z generace na generaci podobně jako způsob života a způsob komunikace.

Nutno ovšem podotknout, že i prvověznění se podílejí na tvorbě vězeňské subkultury tím, že do ní vnášejí nové prvky. Ty mohou do vězeňské mluvy vnášet také „profesionální zloději“, kteří považují trestnou činnost za svou profesi a vězení je pro ně jakýmsi rizikem podnikání či „režijními náklady“ spojenými s tímto druhem podnikání. Původní vězeňskou kulturu ovšem tvoří „trestanci“ – zkušení vězni s dlouhými nebo často opakovanými tresty (*recouši*, *trestníci*, *kameníci*, *staří žaláři*) a mladí vězni, kteří od dětství vyrůstali v nápravných zařízeních. Pro „trestance“ se vězení stalo jakýmsi druhým domovem, zvykli si na způsob života v uzavřené instituci, na život mezi osobami stejného pohlaví a často se aktivně podílejí na tvorbě mocenských struktur uvnitř vězení, ujmají se vůdcovských rolí a svůj vliv využívají např. k možnosti zisku informací nebo zboží (v argotu se označuje výrazem *majetky* především káva, čaj, cigarety).

(foto Petr Topič, MAFRA)

Z vězeňského slovníčku

Slovní zásoba argotu se dotýká zcela obyčejných věcí v denní realitě vězněva života: *bago* (žvýkací tabák), *bagr*, *lopata* (lžice), *balenyko*, *motanyko* (ubalená cigareta), *bašavel* (dobré jídlo, též hostina), *bedna*, *bedýnka*, *bouda* (televize), *benžo* (koště), *bíbo* (sklenice), *bidlo*, *bedla*, *betla*, *fach*, *kutloch*, *patrák*, *pryčna*, *vadžos* (postel), *bok*, *fabian* (hlad), *brko*, *čmudka*, *čutka*, *foukačka*, *piále*, *primangero*, *róra*, *špinka*, *tlumič*, *válec* (cigareta), *brzda*, *cihla*, *kedr*, *máro*, *tatranka* (chléb), *budár*, *chyndák*, *retych*, *trůn*, *žralok* (WC), *bufet*, *žracák* (okénko ve dveřích cely pro výdej stravy), *cimra*, *kobka*, *nora*, *štroncna* (cela, pokoj), *cintr*, *sintr*, *kopřivák* (vězeňský oděv), *čajda*, *černobyl*, *dryják*, *mahul*, *melas*, *tea*, *tėj*, *tejas* (čaj), *čoko roso*, *čučo*, *chmelka*, *kvak*, *kvass*, *kváska*, *kvassimóra*, *mač* (různé druhy alkoholu vězeňské výroby, přičemž základem je droždí, nebo alespoň chléb a voda, které se nechají v teple zkvasit), *čúro*, *khán*, *knajp*, *mesr*, *péro*, *pichna* (nůž), *darel* (strach), *dohan*, *duhanos*, *tuvalo* (tabák), *dózna*, *dolzna* (krabička na tabák), *druhák*, *fár-ky*, *tejno* (slabý, podruhé použitý čaj), *echo* (ešus), *fabule*, *cmundák* (rulička stočeného prostěradla, která se zapálí a nad ní se v ešusu uvaří voda), *francouzák* (záchod bez mísy, turecký záchod), *gudlo* (cukr), *kali*, *kávea*, *mahu*, *melalo*, *mulali* (káva), *krmení* (jídlo), *kulatý* (cigarety s filtrem), *láčovka* (příjemná věc, z rom. *láčo* – dobrý), *magorák* (velmi silný čaj), *málando*, *válino* (okno), *motor* (kvasnice), *nafta* (melta, nepitný nápoj), *nočník* (noční světlo), *plechy*, *ponorák*, *ponorka* (nelegální ponorný vaříč), *raky*, *cibule* (hodinky), *rój* (sůl), *rychna*, *kandel*, *džunk* (zápach), *sazivec*, *uhlák* (popelník), *vajglovina* (tabák z nedopalků), *žbleft* (špatné jídlo), *žid* (mýdlo), *žír* (sádlo).

Ve vězeňské mluvě se často objevují výrazy z rodinného zázemí a života mimo vězení: *alíky* (alimenty), *arab*, *čávo*, v mn. č. *čávata* (dítě, děti), *bejži* (bývalá manželka), *velryba* (manželka), *gáva*, *vyrta* (hospoda). Nechybějí výrazy z poměrně tabuizované oblasti, jako je sex (výrazy označující pohlaví, prostitutky, soulož a onanii). Vězeňský slovník přebírá mnoho výrazů i ze slangu narkomanů. Někteří vězni se mohou s psychofarmaky setkat až v prostředí věznice. Lékům se v mluvě vězňů říká např. *bonbónky*, *čápi*, *draba*, *jedy*, *klepky*, *koláče*, *kolečka*, *kuřata*, *lentilky*, *mercedesy*, *ťuky*, *vápno*. Lékař je *felčar*, *latingero*, *mengele*, zdravotník *lapiduch*.

S pácháním nezákonné činnosti a s prostředím výkonu trestu odnětí svobody souvisejí výrazy: *anclík*, *bastila*, *bunkr*, *díra*, *gajl*, *chata*, *chef*, *korea*, *multna*, *sklep*, *šuplík*, *trucník* (oddělení výkonu kázeňských trestů, korekce, izolace), *apel*, *sčíták*, *spočták* (sčítání odsouzených), *bríf* (dopis), *cink*, *cunt* (avízo), *čórka*, *vidla* (krádež), *čučka*, *díkl*, *klapka*, *kukačka*, *kukátko*, *oko*, *očko*, *špajz*, *špehyrka*, *špicírka*, *televize* (okénko či kukátko ve dveřích cely pro pozorování vězňů), *buchar*, *márel*, *mixna*, *rumpoleto*, *világoš* (výprask, zbití), *férovka*, *márelka*, *mlata*, *terno* (rvačka), *filcunk*, *filc*, *raport* (prohlídka cely), *intrik*, *voltr* (podvod), *katr* (dveře do cely, chodbové mříže, sítko na tabák), *katrák*, *šidlo* (paklíč), *kavka*, *volavka* (návnada), *klec* (cela upravená pro agresivní jedince), *koňování*, *graje* (předávání zpráv pomocí provázku mezi okny), *krizovka*, *uklidňovačka* (oddělení pro krizové případy), *krochna*, *krachna*, *stříkačka* (pistole), *merta* (pomsta), *mlýn*, *mlejn* (soud, výslech), *mord*, *morda*, *klepačka* (vražda), *moták*, *ferbl*, *holub* (tajný lístek se vzkazem), *nálet* (avízo nebezpečí příchodu dozorce), *odpal* (odsouzení), *opálený* (odsouzený), *piškoty*

SEX

SOUL

HIP HOP

CO NOSIM V HLAVE

freedom

BOX

KOMIKS - HUMOR

(foto Petr Topić, MAFRA)

(pletivo nebo jemná mříž na oknech), *prokouš*, *prokurvátor* (prokurátor), *puma* (vyšetřovací soudce), *rána* (velká krádež), *ranka* (malá krádež), *ryby*, *ovečky* (vhodné oběti podvodu), *úpal*, *ústřel* (udání), *zásek*, *sekáč* (dluh) atd.

Označení délky trvání trestu vzniklo původně od délkových měr: *píď* (hodina, odtud *píďe*, *píďata* – hodinky), *metr* (měsíc, v argotu též *metrák*), *loket* (rok, v argotu též *píď*, *jár*, *rokoko*). Dostat *trojku* znamená trest odnětí svobody na tři roky, *búra* na pět let, *pětara* na deset let (od slova *pětka* – deset korun), *patnáctku* na patnáct let. Téměř poetickým pojmenováním jsou ve vězeňské mluvě *housata* (roky, resp. jara trestu) a *dožínky* (trest doživotí). Pro označení peněžních částek se používá *litr*, *tác*, *tágo*, *papouch*, *klacek*, *hadr*, *talíř* (tisíc korun), *meloun*, *míle* (milion korun). Běžné je označování trestů podle čísel paragrafů: *dvěstěčtyřka* (podle nového trestního zákona *stoosmdesátdevítka* – kuplířství), *dvěstědvacetdvojka* (podle nového trestního zákona *stočtyřicetpětka* – těžká újma na zdraví), *dvánáctka* (podle nového trestního zákona *dvacetšestka* nepřičetnost) apod. Svá označení mají i jednotlivé věznice (v argotu *šutr*, *kamen*, *muklovna*): *zámek Hluboká*, *hrad* (věznice Mírov), *kartáče*, *kartágo*, *Sorbona* (Valdice, dříve Kartouzy, „velká škola života i kriminálních zvyků a technik“), *hradby*, *krajzák* (Ostrava), *hvězda* (Plzeň), *kopec*, *kopeček* (Brno), *liťák* (Litoměřice), *pamprlík*, *pangejt*, *panč* (Pankrác), *Sing*, *vikmanov* (Ostrav nad Ohří), *šicárna* (ženská věznice v Opavě), *vinárna*, *mlíkárna* (Vinařice, podle označení budov písmeny M, L, E, K, O) aj.

Kdo je kdo

Vězni jsou označováni podle trestné činnosti, za kterou byli odsouzeni, např. *autičkář* (zloděj aut), *čórkař*, *chmatač* (zloděj), *elpičkář*, *elpasár* (odsouzený za loupežné přepadení), *kopečkář* (člověk, který se pokusil o ilegální přechod hranic), *loliťák* (pedofil), *mordýř* (vrah), *tunelář* (podvodník), *prasečkář*, *prcačkář* (odsouzený za sexuální delikt), *podvraták* (dříve odsouzený za podvracení republiky), *politik* (dříve politický vězeň). Součástí vězeňského argotu jsou přezdívky vězňů, dozorců, vychovatelů a také označení jejich vlastností a rolí ve vězeňském světě, např. *bachař* (příslušník vězeňské služby), *bengo*, *phanglo*, *selingero*, *švestka* (příslušník vězeňské služby, též policista), *bonzák*, *konfik*, *konfoš*, *zlatý slavík*, *ventra*, *zpěvák* (donašeč, udavač), *brigadýr*, *krysa*, *barákovej* (člen vězeňské samosprávy komandující spoluvězně, bonzák), *buček*, *děvka*, *holka*, *homoděj*, *hulibrk*, *jebačkář*, *kundák*, *kundička*, *marcela*, *mrda*, *nabíječka*, *oboživelník*, *paďoch*, *papík*, *pičinka*, *pytložvej*, *semenožrout*, *spermocuc*, *šlapka*, *termobuk*, *védl*, *zajda*, *zajoch*, *žena* (homosexuál, podradný vězeň poskytující sexuální služby), *čimelik*, *čmelík*, *džíp*, *káres*, *konina*, *koště*, *kundák*, *máslo*, *močka*, *motorka*, *okurka*, *padžero*, *pikolík*, *podkova*, *puckoš*, *smeták*, *suzuki*, *trubka*, *veš*, *žumpa* (podradný vězeň, posluha), *číslo*, *voják*, *mukl* (vězeň), *dilina*, *máčo*, *máko*, *pako*, *ryfina* (blázen), *držák* (spolehlivý člověk), *džuva*, *konina* (vězeň posluha, veš), *ervín*, *propálený*, *provařený* (prozrazený udavač), *kápo* (nejvyšší osoba mezi odsouzenými), *kápošerif* (ředitel), *kolchozník*, *chábr* (účastník vězeňského kolchozu, tj. společenství dvou nebo více vězňů, kteří se dělí o jídlo a cigarety), *král* (nadřazený vězeň), *lizoš*, *řítolzezec*, *skokan* (vězeň podlézající dozorcům), *máma* (sociální pracovnice), *mršina* (zákeřný člověk), *pampeliška*, *sračka* (slabý, často šikanovaný vězeň), *příbylec*, *přílba*, *kvikoň*, *mlíčníák*, *myš*, *myšák* (nový vězeň), *táta* (vychovatel), *vejška*,

vedení pentagonu (vedení věznice), *výstupář*, *zasraný civil* (vězeň, kterému končí trest). V argotu se vyskytuje mnoho označení pro příslušníka romského etnika, např. *apač*, *bakelit*, *čavargoš*, *černoč*, *gergeš*, *megeš*, *cikorka*, *kykolka*, *papuánec*, *peruánec*, *ponka*, *romák*, *tmavej*, v mn. č. *morata* (podle oslovení *more* – hochu, chlape), ale méně romských výrazů pro bílé vězně: *gadžo*, *raklo*, *hřbet*.

Jak se co dělá

Argot má nepřehlednou zásobu slov pro pojmenování činností, např. *benžovat* (leštit podlahu), *bešelit* (sedět), *betlit*, *mangelit* (žebrať), *bonznout*, *natřít*, *namalovat*, *prásknout* (udat), *čonkovat*, *džípovat* (sloužit), *čórkařit*, *čórnout* (krást, ukrást), *čudit* (kouřit), *dikelit* (dívat se), *džanelit*, *koumat* (myslet, chápat, vědět), *chalovat* (jíst), *chudelit* (krást), *chyndit* (vykonávat velkou potřebu, z rom. *chinel*), *kámosit*, *pinkat* (souložit), *kandelit* (páchnout), *károvat* (onanovat), *kérovat* (dělat, též tetovat, z rom. *kerel*), *klepat*, *zobat* (fetovat), *koňovat* (předávat si vzkazy pomocí provázku mezi okny), *krmit* (bodat nožem), *líznout* (zatknout), *manikovat*, *lakovat* (balamutit), *míhat* (mít), *mutrelit* (močit), *mrskat* (vzpomínat), *nakrmit*, *našavelit* (bodnout), *nařachnout* (znásilnit), *odkérovat*, *odkráglivat* (zabít), *podmáznout* (podřezat někoho), *podmáznout se*, *máznout se* (podřezat si žíly), *penelit*, *hanykovat* (mluvit), *pisinelit*, *šrajbovat* (psát), *prokinelit* (prodat), *rovelit*, *váňovat* (plakat), *sjet se*, *sklepat se*, *zťukat se* (nafetovat se), *sovelit*, *suvelit* (spát), *šunelit* (slyšet), *tachtit* (jít), *tíhat*, *tyčet* (být), *vkydnout* (dát), *zapedelit* (zavřít), *zmárovat*, *zmárelit*, *zmixovat* (zbít), *zmulasit* (zemřít), *zprasit* (pomluvit, uškodit). Při přejímání sloves z romštiny se české -it obvykle připojuje za romskou infinitivní koncovku -el (*bešelit*, *dikelit*, *džanelit*, *chudelit* atd.).

Slovotvorba v argotu

Základem slovní zásoby argotu je převážně obecná čeština, z níž argot přejímá i způsoby tvoření slov. Na výše uvedených příkladech bylo možné pozorovat základní slovotvorné principy, které se v argotu uplatňují, a to především pomocí přípon, jako je -ačka (*klepačka*, *uklidňovačka*), -árna (*pakárna*, *špačkárna*), -ák (*romák*, *uhlák*), -ař/-ář (*čórkař*, *tunelář*), -ec (*příbylec*, *sazivec*), -ík (*papík*, *čimelík*), -ice (*mullice*, *šlapice*), -ka (*márelka*, *mrdka*, *dožka*), -na (*figná*, *krochna*), -och (*paďoch*), -oň (*kvikoň*), -oš (*bengoš*, *konfoš*), -ouš (*recouš*, *teplouš*), -ovka (*krizovka*, *láčovka*), zkracováním slov a víceslovných výrazů, např. *krim*, *obuch*, *prokouš*, *kázeňák*, *útěkář*, *elpičko*, *politik/politickéj*, záměrným komolením slov, např. *prstitutka* (onanie), *prdelna* (prádelna), *dokundament*, *prokurvatura*, fonetickým přiblížením k jiným slovům (*meloun*, *kukačka*, *korea*) a tvorbou neologismů, která se v češtině nedají vyjádřit jinak než opisem (*cmundák*, *brigadýr*, *elpičkář*, *koňovat*).

Slovům je dáván nový význam, resp. dochází k jeho posunům, uplatňuje se metafora – přenos významu na základě vnější podobnosti, např. *bagr*, *díra*, *regál*, *skořápky*, *televize*, *stroměček* (rozvěšení svršků v rozích postele), *medvěd*, *těčko* (pouta s řetězem k pasu), *zhoupnout se* (oběsit se), *nakrmit* (bodnout nožem), metonymie – přenos významu na základě věcné souvislosti, např. *holub*, *housata*, *bastila*,

(foto Petr Topič, MAFRA)

mengele, pampeliška, ušní (oddělení prevence a stížností), *bardota, zagorka* (urážlivý člověk) a *synekdocha* – použití názvu celku jen pro část nebo naopak názvu části pro označení celku, např. *chlupatej* (policista), *očko* (dozorce ve vazbě, též kukátko na dveřích cely), *kamen* (věznice), *mindža / kunda* (dívka), *kapsa* (kapesní krádež), *psaní* (třukání morseovky na zeď).

Vedle užití jednoslovných, úsporných výrazů lze v argotu sledovat i tendenci opačnou – tvoření víceslovných výrazů z „pomocného“ slovesa a slova nesoucího význam, například *dát deku*, *buchara*, *mixnu*, *na budku* (natlouci), *dát mu za uši* (onanie), *dát někomu granát* (dát ránu pěstí), *dělat levou* (snažit se někoho obeztlít), *dostat díru* (dostat kázeňský trest), *hodit čápa*, *krovky* (zemřít), *hodit kotvu* (sebeпоškozování polykáním ohnutého drátu nebo spínacího špendlíku), *hodit kaničku*, *konopku*, *lanko*, *mašli*, *věšák* (oběsit se), *hodit si to* (oběsit se), *hodit koně* (koňovat), *hodit oko* (podívat se), *hodit ucho* (poslechnout si), *jet do kopce* (první polovina trestu), *jet z kopce* (druhá polovina trestu), *jet havaj*, *kanadu* (mít se dobře), *jet kolchoz* (být s někým ve společnosti a o vše se dělit), *jít do kelu* (odejít), *jít do větví*, *na regál* (jít do postele), *jít na bazén* (koupat se), *jít na koupelnu / na fěrovku* (přijmout výzvu k souboji), *jít do okna* (domlouvat se oknem, koňovat), *jít na půlku* (podmínečné propuštění po polovině trestu), *mít cvrčky v hlavě* (bláznit), *mít choláky* (vztekat se), *mít krámy*, *mít kokoty v hlavě*, *v uších* (neochota bavit se s ostatními), *nahodit hantes*, *hantýres* (začít mluvit hantýrkou), *nahodit suvel* (jít spát), *vzít araka*, *čápa*, *dráhu*, *draka*, *loď*, *vlačku* (utéci).

Tvorba víceslovných lexikálních jednotek souvisí rovněž s vytvářením dalších frazeologismů, ustálených spojení slov s vlastním významem. Jsou to například sousloví *čapí nohy* (léky), *elpaso s houslemi* (loupežné přepadení se zbraní), *sexuální pracovnice* (prostitutka), *šmirgl papír* (toaletní papír), *švédské záclony* (mříže), rčení a úsloví *brousit beton* (živit se prostitutací), *dejchat cezenej vzduch* (být ve vězení), *nabourat / vlámat se do kěru* (vloupat se do bytu), *oplodnit válec* (zapálit cigaretu), *rodit šulku* (vyjmout balíček pašovaný v řiti), *sjet čajdu na čmouda* (kouřit čaj), *vyvenčit děti / slimejše* (onanovat), *přirovnání zřukanej jak datel* (zfetovaný), *nařachnu tě jako landšmit* (výhrůžka), *smrdí ti z huby jak žebrákovi z prdele* (nádávka), pořekadla a přísloví *Dvě tři facky, změníš polohu i názory. Co naspíš, nedosedíš. Zavřít tě mohli, pustit musej. Chcaní bez prdu je jako láska bez mrdu...*

Zhusta jsou používány zkratky, např. *P*, *pěčko* (pornografická literatura), *I*, *ičko* (informátor, donašeč), *LP*, *elpičko* (loupežné přepadení – podobnost s označením dlouhohrající desky), *MP* (místní podlaha – eliptické vyjádření „zbiju tě, až budeš ležet na podlaze“), *UHOŘ* (univerzální hnědá omáčka ředená). Oblíbená je falešná etymologie zkratk: *mukl* – muž určený k likvidaci (pův. patrně z něm. nář. *Muckel* – chlap), *čus* – čekám ustavičně soud / svobodu, *čekám uzavření spisů* (pův. z něm. pozdravu *Tschüss*).

Argot vulgární a expresivní

Podmínky života ve vězeňském světě jsou extrémní a mají vliv i na podobu jazyka. Argot obsahuje mnoho vulgarismů, nadávek, výhrůžek a výrazů týkajících se násilné činnosti. Důvodem pro užívání takových výrazů je snaha o přizpůsobení se prostředí a sociální skupině i touha po sebevyjádření a potřeba si ulevit. Vulgarita,

(foto Petr Topič, MAFRA)

často doprovázená siláckými gesty, slouží k uvolnění nahromaděných emocí (např. vzteku) a stává se součástí jakési „duševní hygieny“, působí jako psychologická zbraň k zastrasování méně otrlých vězňů a také jako mimikry pro splynutí s drsným prostředím: např. *hanykej mi něco* (ty mi tak povídej), *ber loď, skoč do zdi, tak si na to sedni, to si nabouchej pětikilem do prdele* (vypadni, jdi do háje), *hoří ti vajgl na bráně, ještě jsi ani nevysral civilní hovno, jsi tady tejdén i s cestou* (jsi nový, nic nevíš), *zpakovatíš, doskáčeš to v bambusový kleci* (zešlíš, převezou tě do blázince), *přerazím ti pastelky* (tj. končetiny), *vkydnu na ty tvoje danda* (tj. zuby), *dokopu tě na marodku, přecedím tě přes katr* (výhrůžky). Pro často používané pojmy existuje mnoho synonym i výrazů s jemným významovým rozlišením, které vnímá jen člověk sdílející prostředí argotu „zevnitř“. Zajímavá je mnohdy přesná sémantika: *ubrat kyslík* (přiškrtit někoho), *dát někomu pěstí na žrádlo* (dát někomu ránu do břicha), *pustit někomu střeva na zem* (říznout někoho nožem do břicha).

Častým tématem výhrůžek je homosexuální styk mezi vězni. Znevažování pohlavních záležitostí je nedílnou součástí „chlapáckých řečí“, ale může i vybijet dusné napětí a zlehčovat absenci druhého pohlaví: *skoč mi na cara* (z rom. *kár, káro* – pohlavní úd), *papni mě, vybaguj mě* (dej mi pokoj), *rozbiju ti kaďák, zamíchám ti hovna v análu* (výhrůžka análním sexem). Časté jsou rovněž argotické výrazy, rčení a průpovídky týkající se defekace, případně větrů: *hovna, sračky* (problémy), *větrák, chyndák, kaďák, podvozek* (zadek), *orionka, hnědka, magické oko* (anální otvor), *kraken* (výkal, prd), *vypustit krakena* (ulevit si), *prdel šlape* (prdět). Pro WC existuje hned několik personifikovaných označení: *bohous, gustik, lojza, žanek, džanek* (patrně podle typického jména pro sluhy Jean), *nakrmit bohousě, srát gustíkovi do krku* (vyprazdňovat se).

Tvoření slov v argotu vyniká značnou expresivitou, obrazotvorností, vtipem a ironií. Expresivní jazykové prostředky nesou kladný nebo záporný citový příznak, promítá se do nich postoj, hodnocení a vůle mluvčího, např. *kabrio* (postel bez patra), *kotec, kurník, teletník* (prostor pro vycházky), *venčení, výběh* (vycházka), *kultúrka, kulturák* (místnost s televizí), *moudrák* (kniha), *honšpres* (erotické časopisy), *kolbenka, huť* (práce), *židlozepam* (úder židlí), *jít do kelu* (odejít, z něm. *Köhl* – zelí), *pracovat v klíčovém průmyslu* (sedět ve vězení). Ironie a expresivita zasahují i do téměř odborných výrazů, např. *mapování* (seznamování se s prostře-

dím), *politika* (plán, jak zmanipulovat dozorce), *korekce*, *OVKT* (oddělení výkonu kázeňských trestů).

Argot humorný a stmelující

Jazyková hra, posuny významů, zveličování a zlehčování, nadávky, vulgarismy, rčení a průpovídky, zkratka tzv. *muklovský hlášky* mohou být projevem osobitého humoru, ironie, kreativity, exhibicionismu a zároveň i snahou mírnit fyzické a psychické utrpení, ponížení a smutek z odloučení od svobody. V takovém prostředí vzniká právě solidarita, humor a potřeba vše vážné bagatelizovat a zesměšnit. Lze se vysmát trestu krátkému (*to si odsedím na nočníku, to odtočím na vypínači, to prokecám s vrátným*) i trestu dlouhému (*Kluci, ještě pár let a máme to za sebou! Jak dlouho u vás trvá doživotí?*). Vysmát se lze i věcem konečným, o nichž se ve slušné společnosti nežertuje, např. *pohřebák* (dopis od přítelkyně oznamující rozchod), *plynová komora* (hromadné sprchy), *nechat si to vzít* (kálet), *bejt zmrskanej jak Vykupitel* (být opilý). Smích a řeč jsou jednou z mála vězňových svobod.

Jakoby člověk žertováním o své bolesti snižoval její váhu. Tak vznikal v prostředí sociálně nejnižších vrstev také humor šibeniční jako výsměch k nepřízni osudu a vážnosti situace, humor svou podstatou lidový, demokratický a družný. „Lidé bez majetku nevráždí do sebe hranami svého vlastnictví,“ napsal Karel Čapek. Takový humor v sobě skrývají také slova *šprýmař*, *čtverák*, *taškář* a *šibal*: *šprýmař* (z něm. *springen*) byl původně tanečníkem a kejklířem, *čtverák* karbaníkem (patrně podle čtyř karetních barev), *taškář* kapsářem (tj. tím, kdo krade, řeže tašky a měšce), slova *šibal*, *pálený*, *fikaný*, *mazaný*, *(vy)práskaný*, *prohnaný*, *vykutálený* označovala způsob, jakým byli lidé překračující zákony trestáni: *šibal* byl vymrskán u šibenice a vypovězen z města (podobně jako *prohnaný*, *vykutálený*, *vypráskaný*), další byli mučeni ohněm, odřezáním různých částí těla apod.

Z potřeby sdílení se a z pospolného života vězňů vychází i vězeňský folklór. V těžkých životních situacích je psychickou podporou píseň (často sladkobolná, o lásce a odloučení od milé nebo rodiny), kreslení obrázků (obvykle s motivy přírodními, exotickými a erotickými, ať už na papír, nebo na tělo odsouzeného), vypravěčské umění, historky o vězních a dozorcích, průpovídky, v nichž se odrážejí myšlenkové stavy, pocity a nálady vězně. Potřeba komunikace a sociálního kontaktu je zřejmá z pokřikování přes zeď na vycházkách nebo z oken cel, nápisů na zdech a vybavení věznice či posílání vzkazů (vedle *koňování* mezi okny je to také *střílení šípů* – posílání dopisů přes zeď věznice náhodným lidem), ať už je jejich obsah jakýkoli. Neobvyčejným zážitkem je pak například *muklovská svatba*, kterou popisuje Jaroslav Suk ve svém slovníku kriminálního slangu takto: „vězeňská svatba, kdy se uvaří čaj, popř. magorák, fetuje se, klábosí, pije chlebovina apod.“

Komunikativní, integrující a stmelující funkce vězeňského argotu, tedy mluvy vězňů a lidí dostávajících se do konfliktu se zákonem, je v procesu prizonizace podstatná a cíle „tajné řeči“ či pouhého spikleneckví zcela přesahuje. Zajisté nebude nikdy možné vyjmenovat všechny výrazové prostředky argotu. Argot se většinou realizuje v mluveném projevu, proto mají některé pojmy i mnoho výrazových variant a písemným zachycením zde již dochází k určitému zkreslení. Téměř každý z výrazů je spojen s konkrétním situačním kontextem a je doprovázen určitým

tempem řeči, intonací, typickými gesty a mimikou. Ty se mohou v čase proměňovat, stejně jako se mění argot sám. Slovní zásoba argotu je nestálá a zastarávající, přesto však stále živá, barvitá, nekonvenční, pro život mimo skupinu netypická, pro komunikaci uvnitř dané skupiny však funkční a potřebná. Poznání tohoto mocného a citlivého nástroje dorozumění dává šanci i rozumět oné tragédii lidského selhání a bolesti uvěznění.

Použitá literatura:

Čapek K. *Marsyas čili Na okraj literatury*. Praha: Československý spisovatel 1971; Hála J., Soudková, P. Jak mluví čeští vězni. Místo a úloha vězeňského argotu. *České vězeňství* č. 4/2002; Horálek J. ...*nejde jen o slova*. Chomutov: Mile-nium Publishing 2002; Hugo J. a kol. *Slovník nespisovné češtiny*. 2. vyd., Praha 2006; Oufředník P. *Šmírbuch jazyka českého*. Praha: Paseka 2005; Rejzek J. *Český etymologický slovník*. Voznice: LEDA 2001; Suk J. *Několik slangových slovníků*. Praha: Inverze 1993.

Tento text vycházel v upravené podobě na pokračování na serveru Technet.cz od září do listopadu 2014. Děkuji za spolupráci vedoucímu redaktorovi Technet.cz Janu Kužníkovi, fotografovi MAFRA Petru Topičovi a řediteli SOU Vinařice Karlu Vodičkovi.

Markéta Pravdová

(foto Petr Topič, MAFRA)

Centrem **lexikografické práce** ústavu je výzkum a popis slovní zásoby současné spisovné češtiny. V souvislosti s tím je věnována pozornost teoretickým otázkám lexicologie a lexicografie, neologie a lexikální dynamiky. Prvořadým úkolem je v současnosti příprava nového všeobecného výkladového slovníku současné češtiny. Již dosaženými výsledky práce jsou jak všeobecné, tak specializované slovníky (např. *Slovník spisovného jazyka českého*, *Slovník spisovné češtiny pro školu a veřejnost*, *Akademický slovník cizích slov*, *Nová slova v češtině 1 a 2*). Některé z nich jsou k dispozici i na internetových stránkách psjc.ujc.cas.cz a ssjc.ujc.cas.cz, a to včetně podkladové excerpce, na jejímž základě byly vytvořeny. Významná část neologického lexikálního archivu je přístupná z webu neologismy.cz.

V rámci **stylistického výzkumu** studují pracovníci ústavu, jak lidé mluví a píší v jednotlivých komunikačních (řečových) situacích, jednak tradičních, jednak nově vznikajících, tedy nejen např. při konverzaci či v dopisech, ale i v e-mailech a esemeskách, jaké jazykové prostředky používají v soukromí, na úřadech, ve škole či při dialogu v médiích. Jednou z materiálních základů je multimediální korpus DIALOG (ujc.dialogy.cz), který obsahuje audiovizuální nahrávky a přepisy diskusních pořadů českých televizí.

Ústav se také zabývá **historií našeho jazyka**, a to jak jeho historickou slovní zásobou, která je zpracovávána do *Elektronického slovníku staré češtiny*, tak obecně strukturou jazyka v jeho starších fázích vývoje. Výstupem tohoto výzkumu jsou knižní i elektronické edice staročeských, humanistických a barokních literárních památek a rovněž korpus elektronických textů staré češtiny. Výsledky práce v této oblasti jsou publikovány na internetových stránkách s názvem *Vokabulář webový* (vokabular.ujc.cas.cz).

V rámci ústavu působí také **Kabinet studia jazyků**, jenž se zabývá teorií výuky i praktickou výukou cizích jazyků, tj. angličtiny, němčiny, francouzštiny, španělštiny, italštiny, ruštiny a češtiny pro cizince. Vedle tradiční prezenční výuky zaměřené na obecné i speciální jazykové znalosti a přípravu k mezinárodně uznávaným jazykovým zkouškám, provádí také kombinovanou prezenční a online výuku nevyžadující pravidelnou docházku. Součástí Kabinetu je první Centrum akademického psaní v České republice. Toto centrum poskytuje kromě kurzů psaní a prezentací rovněž fundované poradenství při psaní jakéhokoliv odborného textu a při přípravě přednášek a prezentací v cizích jazycích.

V Ústavu pro jazyk český se také sestavuje lingvistická **bibliografie**, v níž se zpracovává česká lingvistická a zahraniční bohemistická produkce, a vydává se formou bibliografických ročenek. Rozsáhlá bibliografická databáze s anotovanými záznamy a speciálním tříděním je přístupná na internetu na adrese bibliografie.ujc.cas.cz. **Knihovna** se specializuje na lingvistickou a bohemistickou literaturu a obsahuje asi 80 tisíc svazků a 164 titulů aktuálně odebíraných domácích i zahraničních časopisů.

Ústav pro jazyk český Akademie věd ČR, v. v. i., se zabývá výzkumem českého jazyka v jeho nejrůznějších aspektech – zkoumá češtinu současnou i historickou, spisovnou i nespisovnou, psanou i mluvenou. Péči ÚJČ vznikají základní příručky o českém jazyce pro nejširší obec uživatelů (pravopisná pravidla, slovníky, mluvnice a populárně-vědecká literatura) i odborné publikace knižní a časopisecké. Velké množství informací o češtině je umístěno také na internetových stránkách ústavu ujc.cas.cz. Důležitou složkou činnosti ústavu je spolupráce s řadou deníků a periodik a přednášky pro laickou a odbornou veřejnost.

PhDr. Markéta Pravdová, Ph.D., MBA, je vědeckou pracovnící a zástupkyní ředitele Ústavu pro jazyk český AV ČR. V ÚJČ vede oddělení jazykové kultury a jazykovou poradnu. Je vedoucí redaktorkou časopisu *Naše řeč*, spoluautorkou *Internetové jazykové příručky*, editorkou a vedoucí autorkou několika kolektivních monografií: *O češtině 1–3*, *Jsmě v češtině doma?*, *Akademická příručka českého jazyka*, autorkou monografie *McDonald's – tak trochu jiná kultura?* a spoluautorkou televizního cyklu *O češtině*. V roce 2009 byla oceněna Prémii Otto Wichterleho, v roce 2015 Čestnou medailí Vojtěcha Náprstka za zásluhy v popularizaci vědy.

V EDICI VĚDA KOLEM NÁS PŘIPRAVUJEME:

Hana Müllerová: **Právní ochrana zvířat**

Tomáš Přikryl: **Zdeněk V. Špinar**

Jaroslav Pánek: **Český historický ústav v Římě**

DOSUD VYŠLO:

Robert Ibrahim, Petr Plecháč: **Báseň a počítač**

Kateřina Piorecká, Pavel Janáček: **Literárněvědná bohemistika a ÚČL**

Alena Fialová: **Česká próza po roce 1989**

Edice Věda kolem nás | Pro všední den
Jak se mluví mezi živly | Markéta Pravdová

Vydalo Středisko společných činností AV ČR, v. v. i.,
pro Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i., Letenská 4/123, 118 51 Praha 1.
Grafická úprava dle osnovy Jakuba Krče a sazba Serifa.
Technická redaktorka Monika Chomiaková. Odpovědná redaktorka
Petra Královcová. Vydání 1., 2015. Ediční číslo 11846.
Tisk **SERIFA**®, s. r. o., Jinonická 80, 158 00 Praha 5

Další svazky získáte na:
www.vedakolemnas.cz | www.academiaknihy.cz | www.eknihy.academia.cz